

भिमा व कृष्णा खोन्यात सन २०१९ मध्ये उद्भवलेल्या पूरपरिस्थितीची कारणे शोधणे व भविष्यकालिन उपाययोजनात्मक अहवाल तयार करण्यासाठी अभ्यास समिती स्थापन करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
जलसंपदा विभाग

शासन निर्णय क्र:- पूरनि- २०१९/प्र.क्र.२९१/२०१९/सिं.व्य.(म).

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,

मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.

दिनांक:- २३ ऑगस्ट, २०१९

वाचा:- महसूल व वन विभागाचे पत्र क्र. सीएलएस २०१९/ प्र.क्र. १६५/ म-३. दि. २०.०८.२०१९.

प्रस्तावना :-

सन २०१९ च्या पावसाळ्यात जुलै व ऑगस्ट महिन्यामध्ये कृष्णा खोन्यात अति पर्जन्यमानामुळे अभूतपूर्व पूर परिस्थिती उद्भवली होती. विशेषत: सांगली व कोल्हापूर जिल्हे मोठ्या प्रमाणात बाधित झाले. मोठ्या प्रमाणामध्ये जीवित व वित्त हानी झाली. पुराच्या कारणांबाबत विविध स्तरावरुन मत - मतांतरे व्यक्त होत आहेत. २०१९ मध्ये निर्माण झालेली पूर परिस्थिती अधिकच गंभीर आहे. कर्नाटक राज्यातील अलमद्वी धरणाचे कामही ५१९.६० मीटर तलांकापर्यंत पूर्ण झालेले आहे. तसेच दोन्ही राज्यातील इतर जलसंपदा प्रकल्पही पूर्णत्वास आलेले आहेत. यात अनेक तांत्रिक गुंतागुंतीच्या बाबी आहेत. उपग्रहाद्वारे दूरसंवेदन माहिती प्रणालीत मोठ्या प्रमाणात प्रगती झालेली आहे. त्याचा वापर करणेदेखील आवश्यक आहे. या सर्व बाबींचे सखोल तांत्रिक अन्वेषण करून पूर परिस्थितीची कारणे शोधणे, भविष्यात अशा दुर्दैवी घटनांची पुनरावृत्ती होऊ नये यासाठी उपाययोजना शोधणे याकरिता (MRSAC), भारतीय हवामान विभाग (IMD), भारतीय प्रौद्योगिक संस्था (IIT), महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण (MWRRRA), जलक्षेत्रातील विश्लेषक अशा तज्ज्ञ अभ्यास समिती स्थापन करणे आवश्यक आहे.

मा. मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांच्या अध्यक्षतेखाली दि. १९.०८.२०१९ रोजी आपत्कालिन परिस्थितीतील उपाययोजना संदर्भातील मा. मंत्रिमंडळ उप समितीची बैठक झाली. त्याचे इतिवृत्त संदर्भानुसार अभ्यास समिती स्थापन करण्यास मान्यता प्राप्त झाली आहे. त्यातील निर्देशांनुसार अभ्यास समिती स्थापन करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:-

उपरोक्त प्रस्तावनेच्या अनुषंगाने सन २०१९ च्या पूरपरिस्थितीची कारणमिमांसा शोधणे व भविष्यकालिन उपाययोजना अहवाल तयार करण्यासाठी पुढीलप्रमाणे समिती स्थापन करण्यात येत आहे.

अ.क्र.	सदस्यांचे नांव	पद
१	श्री. नंदकुमार वडनेरे, सेवानिवृत्त प्रधान सचिव, जलसंपदा विभाग	अध्यक्ष
२	श्री. विनय कुलकर्णी, तांत्रिक सदस्य, महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण	सदस्य
३	श्री. संजय घाणेकर, सचिव (प्रकल्प समन्वय) जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई	सदस्य
४	प्रा. रवी सिन्हा, आयआयटी, मुंबई.	सदस्य
५	श्री. नित्यानंद राय, मुख्य अभियंता, केंद्रीय जल आयोग, नवी दिल्ली	सदस्य
६	संचालक, महाराष्ट्र सुदूर संवेदना उपयोजिता केंद्र, नागपूर	सदस्य
७	उप महासंचालक, भारतीय हवामान विभाग, मुंबई	सदस्य
८	संचालक, आय.आय.टी.एम्. पुणे	सदस्य
९	श्री. प्रदीप पुरंदरे,	सदस्य
१०	श्री. राजेंद्र पवार, सचिव, लाक्षेवि, जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई.	सदस्य सचिव

समितीची कार्यकक्षा:-

- १) सन २०१९ च्या पावसाळ्यात भिमा व कृष्णा खोल्यात निर्माण झालेल्या पूर परिस्थितीचे आधुनिक तंत्रज्ञानाद्वारे सखोल तांत्रिक अन्वेषण करून कारणमिमांसा करणे.
- २) कर्नाटकातील अलमद्वी व इतर धरणांच्या जलाशयामुळे (Back water effect) महाराष्ट्रात पूर परिस्थिती निर्माण होते काय? याचा जलशास्त्रीय अभ्यास करून स्वयंस्पष्ट अभिप्राय देणे.
- ३) भविष्यात अशी पूरपरिस्थिती निर्माण होऊ नये वा त्याची दाहकता कमी व्हावी, याकरिता सर्वकष उपाययोजनात्मक ठोस शिफारशी करणे.
- ४) समितीने धोरणात्मक स्वरूपाच्या उपाययोजना समवेतच सूक्ष्म स्तरावरील शिफारशी. उदा. धरणनिहाय सुधारित जलाशय परिचालन आराखडा, नदी विसर्गाची मोजमापी एकात्मिकृत व्यवस्था, पूरप्रवण क्षेत्रातील बांधकामे नियंत्रण, आपत्कालिन कृती आराखडा Standard Operating Procedure इत्यादींबाबत सुधारित आराखडे प्रस्तावित करून तांत्रिक आकडेवारीसह अहवाल व शिफारस करणे.

समितीचा कालावधी:-

- अ) समितीने त्यांच्या पहिल्या बैठकीत अहवाल सादर करण्याचा कालावधी ठरवून घ्यावा. व जास्तीत जास्त ३ महिन्यात (३० नोव्हेंबर, २०१९ पर्यंत) शासनास अहवाल सादर करण्याची दक्षता घ्यावी.
- ब) समितीला योग्य वाटेल अशा केंद्र, राज्य, इतर राज्यातील अधिकाऱ्यांना तसेच इतर कोणत्याही खाजगी क्षेत्रातील व्यक्ती, तज्ज संस्थांचे प्रतिनिधी यांना आवश्यकतेप्रमाणे विशेष निमंत्रित म्हणून अध्यक्षांच्या मान्यतेने बोलाविता येईल.

क) समितीने आवश्यक त्या ठिकाणी क्षेत्रीय भेटी आयोजीत कराव्यात.

ड) समितीला आवश्यक ती सर्व प्रकारची माहिती विविध विभागांच्या संबंधित अधिकारी यांच्याकडून प्राप्त करून संकलित करून देणे, समिती निर्देश करील अशा पद्धतीने माहितीचे योग्य विश्लेषण करून देणे, ही जबाबदारी जिल्हास्तरिय विभागप्रमुख यांची राहिल.

मुख्य अभियंता, जलसंपदा पुणे यांची या समितीचे संपूर्ण दैनंदिन कामकाज व इतर सोयीसुविधा, क्षेत्रीय दौरे, बैठकांचे आयोजन व पत्रव्यवहार, कामकाजाचे अभिलेखे, माहिती जतन करणे बैठकींसाठी वाहने पुरविणे इत्यादींसाठी समन्वयक अधिकारी म्हणून नियुक्ती करण्यात येत आहे. समितीचे कामकाज सुरक्षीतपणे होईल याबाबतची सर्व व्यवस्था त्यांनी व त्यांचे अधिनस्त अधिकारी यांनी करावी.

समितीने शासनास दहा प्रतीत सॉफ्ट व हार्ड कॉपीसह अहवाल सादर करावा.

समिती सदस्यांना मानधन व इतर बाबींसंदर्भात वित्त विभागाच्या सहमतीने स्वतंत्र शासन निर्णय निर्गमित करण्यात येईल.

हा शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करून देण्यात आला आहे. त्यांचा संगणक संकेतांक २०१९०८२३११५७००३५२७ असा असून डिजीटल स्वाक्षरीने सांक्षाकित करून निर्गमित करण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(अ. अ. कपोले)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा.राज्यपालांचे सचिव,
२. मा.मुख्यमंत्री यांचे सचिव,
३. मा.अध्यक्ष/उपाध्यक्ष, विधानसभा, विधानभवन, मुंबई,
४. मा.सभापती/उपसभापती, विधानपरिषद, विधानभवन, मुंबई
५. मा.विरोधी पक्षनेते, विधानसभा, विधानभवन, मुंबई,
६. मा.विरोधी पक्षनेते, विधानपरिषद, विधानभवन, मुंबई,
७. सर्व मा.मंत्री यांचे खाजगी सचिव,
८. सर्व मा.राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव,
९. मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई,
१०. अप्पर मुख्य सचिव, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई,

११. अप्पर मुख्य सचिव, नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
१२. अप्पर मुख्य सचिव, महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
१३. नंदकुमार वडनेरे, सेवानिवृत्त प्रधान सचिव, जलसंपदा विभाग,
१४. प्रधान सचिव, विधी व न्याय विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
१५. सचिव, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
१६. महालेखापाल-१ व २ (लेखा व अनुज्ञेयता/लेखापरीक्षा) महाराष्ट्र, मुंबई व नागपूर,
१७. प्रधान सचिव, जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
१८. सचिव (लाक्षेवि) जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
१९. सचिव (प्रकल्प समन्वय) जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
२०. कार्यकारी संचालक, महाराष्ट्र कृष्णा खोरे विकास महामंडळ पुणे,
२१. जिल्हाधिकारी, पुणे, सातारा, सांगली, कोल्हापूर, सोलापूर.
२२. मुख्य अभियंता, (जसं) जलसंपदा विभाग, पुणे.
२३. सर्व समिती सदस्य.
२४. सिं.व्य. (म.) संग्रहार्थ.